

Museum Vestjylland – muligheder og udfordringer

Om samarbejdet mellem Ringkøbing-Skjern Museum og Museet for Varde By og Omegn

Kim Clausen & Claus Kjeld Jensen

Begyndelsen

Det er nu snart to år siden, vi tog de første skridt til et tæt, strategisk samarbejde mellem Ringkøbing-Skjern Museum og Museet for Varde By og Omegn. Det fælles udgangspunkt var, at kommunerne Varde og Ringkøbing-Skjern ligner hinanden meget, både historisk og kulturelt og i forhold til naturen, landskabet og bydannelsen. Endvidere er begge kommuner (og museer) meget afhængige af turismen. Vi så nogle muligheder i at markedsføre os i fællesskab overfor de turister, som er langs den jyske vestkyst, men som ikke interesserer sig for kommunegrænser. Vi så også muligheder i at samarbejde på en lang række andre områder, fra magasiner til forskning.

Bortset fra en række møder mellem de to museers ledere, var det første store skridt i samarbejdet afholdelsen af et seminar på Bundsbæk Møllegård i april 2010, hvor 25 medarbejdere fra de to museer åbent drøftede mulighederne for et fremtidigt samarbejde. Stemningen var høj, idéerne sprang frem med en overvældende hastighed, og konklusionen på

der vist var god grund til at arbejde videre med dette samarbejde. Vi var også enige om, at der kunne være god mening i at begynde med at plukke de lavthængende frugter, så vi dels tog et skridt ad gangen, dels begyndte med projekter, der rummede et af følgende tre incitamenter:

- Der, hvor vi alligevel skulle i gang med noget nyt
- Der, hvor vi umiddelbart kunne få gavn af hinanden
- Der hvor det kunne være en fordel at fremstå samlet

Til det første hører nye magasiner, som begge museer skal i gang med. Til det andet hører praktiske emner som markedsføring og erfaringsudvikling. Men også udvikling af "Vestjyske supertemaer", altså emner, som begge museer har interesse i, og som kan blive større, hvis vi lægger kræfterne sammen. Det sidste punkt, altså at stå sammen for at opnå større pondus, har vist sig mere profetisk end nogen af deltagerne kunne forudse.

Kun to uger efter workshoppen i Bundsbæk blev en stor udredning af det danske museumslandskab nemlig skudt

i gang af daværende Kulturminister Carina Christensen. Nu var det tid for et eftersyn af både museernes opgaver og den måde, de bliver forvaltet på, mente ministeren. Og fra april 2010 til april 2011 blev afholdt i alt 20 møder mellem Kulturministeriet, Kulturarvsstyrelsen, museerne og kommunerne i Danmark. Det viste sig meget hurtigt, at der var en stor interesse fra ministeriet og styrelsen i at tilskynde til færre og større museumsenheder, og netop denne dagsorden kom til at fylde meget i udredningen.

Status 2012

Gennem hele det foreløbige forløb med museumsudredningen har vore to museer haft meget glæde af at udveksle ideer og synspunkter, og vi fandt ret hurtigt et fælles fodslag, som vore to kommuner bakkede op om. Resultatet heraf er fremlagt i sidste års årbog, og da den endelige Museumsudredning blev præsenteret i april 2011, kunne vi med fornøjelse konstatere, at vores væsentlige ønsker var blevet skrevet ind i den.

Vestjyske supertemaer

Som nævnt blev vi hurtigt enige om, at vi fagligt og formidlingsmæssigt skulle forsøge at formulere fire fælles temaer, indenfor hvilke vi skulle udvikle et samarbejde. Vi lagde vægt på, at der skulle være en sammenhæng mellem forskning og formidling i de fire temaer. Efter afholdelse af endnu en workshop, denne gang i Varde, landede vi på følgende

fire temaer, som begge museer gerne ville bidrage til at udvikle til "supertemaer":

- Jernalder-Vikingetid i Vestjylland
- Anden Verdenskrig i Vestjylland
- Vestjysk kultur – landskab og identitet
- Vestkystturisme

Vi ser alle fire supertemaer som fællesgods, og ønsker i fællesskab at udvikle dem. Derfor er de også alle fire indskrevet i begge museers fire-årsplaner for perioden 2011-14, der i december 2010 blev sendt til Kulturarvsstyrelsen. Men det var også fra begyndelsen klart, at vi kan have forskellige roller at spille i de enkelte temaer.

Således er Ringkøbing-Skjern Museum med Bork Vikingehavn og Dejbjerg Jernalder naturligt førende på formidlingen af Jernalder-Vikingetids-temaet. Tilsvarende har Museet for Varde By og Omegn gennem en årrække satset på forskning og formidling af Anden Verdenskrig, og arbejder både på en udbygning af formidlingen ved Tirpitz-stillingen og på etablering af et Danmarks Flygtningemuseum ved Flygtningelejren i Oksbøl. Men selvfølgelig fylder Anden Verdenskrig også på Ringkøbing-Skjern Museum – ikke mindst i forbindelse med formidlingen på Vedersø Præstegård, ligesom jernalder og vikingetid også fylder meget i forskning og formidling på Museet for Varde By og Omegn. Det nye er, at vi vil koordinere vores arbejde med disse emner, for at løfte dem og

kvalificere både forskningen og formidlingen. På mange måder lå lignende intentioner i de gamle amtsmuseumsråd, men de har altid været svære at praktisere indenfor de "tvungne" amtsgrænser. Denne gang er samarbejdet opstået på tværs af administrative grænser, men drevet af lyst og fælles historie og mål.

Når det gælder de sidste to supertemaer, er det i højere grad "nye" emner, som vi vil opdyrke i fællesskab. Ikke, at vi ikke tidligere har arbejdet med begge emner, for det har vi naturligvis. Men vi vil gerne i højere grad sætte fokus på dem, og gøre det i fællesskab. Vestkystturismen er, med vores fælles afhængighed af turisterne herude, et oplagt emne at dyrke sammen. Og temaet "Vestjysk kultur – landskab og identitet", vil i høj grad bygge på den fortælling, der tager sit udspring i vestkystkulturen, i andelsbevægelsen og i livet i denne del af Verden gennem de sidste par hundrede år. Derfor vil den naturligt inddrage de mange markante og bevaringsværdige bygninger fra 1800-tallet, der indgår i vore to museer, som Hjedding Andelsmejeri, Bundsbæk Mølle, Strandgården, Abelines gård, Gåsemandens gård, Hodde Skole, Skjern Vindmølle og Hattemagerhuset. Bygninger der, såfremt de lå sammen, ville udgøre et stort, vestjysk frilandsmuseum. Nu ligger de altså i stedet alle på deres oprindelige placering i landskabet, og da dette supertema også vil inddrage menneskers brug og omformning af landskabet i et langtidsperspektiv, vil det derfor blive et væsentligt bidrag til de eksisterende og kommende nationalparker

og naturparker i området. I virkeligheden kan dette tema gå hen og blive begyndelsen på Vestjyllands Økomuseum version 2.0.¹

Markedsføring og erfaringsudveksling

Vi har i mange år vidst, at de to museer henvender sig til de samme turister om sommeren. Og disse turister skelner ikke mellem de kommunale grænser. Ideen var derfor, at et udvidet samarbejde kunne komme begge museer til gode.

Ringkøbing-Skjern Museum gennemførte i 2007-08 en proces omkring branding af det nye, fusionerede museum. Ved hjælp af midler fra Arbejdsmarkedets Ferie Fond fik man mulighed for at hyre professor Per Møllerup til at hjælpe med at finde et brand for det nye museum. Processen mundedede ud i, at museet i 2009 selv gennemførte en proces hvor medarbejdere, ledelse og styrelse blev enige om brandet "Levende Historie". Dette brand er Museet for Varde By og Omegn trådt ind i. Museerne har både i 2010 og 2011 i fællesskab udgivet sommerudgaven af det omfattende program "Levende Historie". Vi er i gang med at udvikle et fælles distributionssystem, og vi arbejder nu på at skabe en fælles udvikling af dette brand. Samtidig er Museet for Varde By og Omegns årbog Opdatering, blevet fælles for de to museer. Det er årbogen både blevet større og bedre af. I efteråret 2011 var de to museer for første gang fælles om at være til stede på Bogmessen i Forum i København, hvor vi brugte lejligheden til i fællesskab at

gøre opmærksom på museerne i Vestjylland. Her høstede vi erfaringer med markedsføring af Museum Vestjylland i hovedstaden.

Arkæologi

Under "erfaringsudveksling" hører i høj grad det tætte samarbejde, som er opstået mellem de to museers arkæologiske afdelinger. Der afholdes nu månedlige koordineringsmøder, hvor alle de faglige medarbejdere deltager. Man holder hinanden orienteret om igangværende og kommende projekter. Her udveksles ideer og mandskab; her diskuteres større nyindkøb og fremtidige fælles normer for sagsbehandling og anden praksis. Gennem dette jævnlige koordineringsarbejde etableres et grundlag for, at der i fremtiden kan skabes en fælles arkæologisk enhed mellem de to museer.

Nyere tid

På nyere tids område har samarbejdet udviklet sig lidt langsommere. Vi har i efteråret 2011 afholdt en workshop omkring Ringkøbing-Skjerns Museums kulturmiljøgennemgang af landsbyen Herborg. Efter workshoppen stod det klart, at de to museer på dette område arbejder efter lidt forskellige traditioner. Museet for Varde By og Omegn har opbygget en tradition for, hvordan man rent beskrivende ønsker at forholde sig til kulturmiljøer, mens Ringkøbing-Skjern Museum har udviklet en tradition for at arbejde med kulturmiljøet som en ressource i udviklingen

af landsbyer og landdistrikter. Vi er dog enige om at fortsætte samarbejdet i form af nye workshops og en fælles konference, hvortil vi også vil invitere de kommunale samarbejdspartnere.

Skoletjeneste

Et arbejde mod en fælles skoletjeneste for de to kommuner er også igangsat. Her har vi fået midler til et par fælles projekter, "Vestjyske Moviemakers" og "Fortidens Ansigter". "Vestjyske Moviemakers" er støttet med næsten 400.000 fra Kulturarvsstyrelsen. Der er tale om et tilbud til skoleelever om at bruge vore udstillinger og hjemmesider på en anderledes måde. På nettet vil der således blive oprettet en "bank" med billeder, film- og lydclip, der kan bruges til at skabe små film om udvalgte emner, og hvor der også ligger et lille, nemt program til filmredigering. Ideen er, at eleverne i forbindelse med museumsbesøg kan optage deres egne små filmklip på mobiltelefoner, der så efterfølgende kan redigeres sammen med de klip og billeder, museet stiller til rådighed på hjemmesiden.

Det andet projekt, vi har fået midler til, er "Fortidens Ansigter". Det er en ny måde at skabe levende formidling i museumsudstillinger, ved at projicere sekvenser med filmede skuespillere på modellerede ansigter i udstillingerne.

Vi er også blevet enige om i fællesskab at lave tilbud til Interface-programmet, så vi kan udvikle nye tilbud til gymnasierne i de to kommuner.

Opsamling

Der er således allerede en lang række projekter, der er sat i gang og har fået deres eget liv. Men også en del, der ikke er kommet i gang endnu, trods god vilje og stor lyst. Et af dem, er et fælles magasin. Og det på trods af, at netop ideen om et fælles magasin var noget af det allerførste vi diskuterede i samarbejdet. Men ideen lever fortsat, og ønsket er ikke blevet mindre. Opgaven er stor og dyr. Vi har dog taget hul på den i 2010, idet der er nedsat en "magasingruppe" under Konserveringscenter Vest i Ølgod. Denne gruppe har til opgave at undersøge behovet og mulighederne for et fælles magasin for de museer, der betjenes af Konserveringscenter Vest. Vi har foreløbig fået kortlagt behovet. Og det er stort. Vi har også fået skitseret et nyt, fælles magasin, som kan dække dette behov og de nærmeste års voksende behov. Og det er dyrt.

Vi havde nok forventet, at Kulturarvsstyrelsen ville hjælpe til med at finansiere et forprojekt til dette center, men den igangværende museumsudredning har gjort, at Kulturarvsstyrelsen har udskudt deltagelse i sådanne projekter, til udredningen er helt afsluttet og politisk færdigbehandlet. Da kommunernes økonomi for øjeblikket ikke er til større, nye projekter af denne karakter, er vi i magasingruppen enige om, at vi arbejder videre på at kvalificere ønskerne og udarbejde forskellige, alternative løsningsmuligheder, før vi præsenterer ønskerne for vore kommuner. Men der arbejdes fortsat videre på planerne, i bevidstheden om, at

tidshorizonten for åbningen af et nyt fællesmagasin ikke er helt kort.

Det har uden tvivl været klogt først at gå efter de lavt-hængende frugter. Det har givet hurtige resultater og også flere resultater, end vi kunne forudse i begyndelsen af 2010. Men samtidig med at flere og flere samarbejdsprojekter er sat i søen, tegner sig også et tydeligere billede af vores forskelligheder. Og selvfølgelig er vi forskellige. De to museer har fulgt forskellige udviklinger gennem de sidste 30 år; de to museer har forskellige vedtægter og forskellige samarbejdsrelationer til deres primærkommuner og museumsforeninger. Denne forskellighed er ikke i sig selv et problem. Men det er blevet tydeligt, at vi hurtigt kan blive nødt til at vælge mellem forskellige modeller for fremtidens samarbejde. Og hvilken model, vi vælger, vil få afgørende indflydelse såvel på graden af fremtidig samarbejde, som på de enkelte museer.

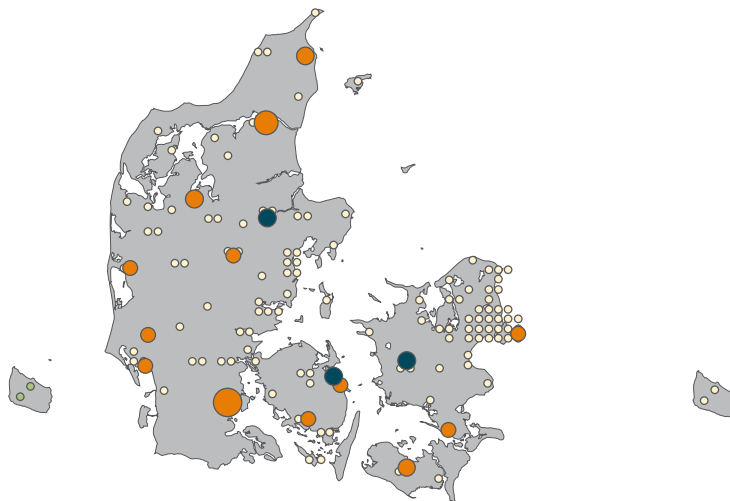
Fremtidens udfordringer og muligheder

Vi ved endnu ikke, hvor museumsudredningen lander. Der er dog næppe tvivl om, at ønsket fra statslig side om større og mere bæredygtige museumsenheder også vil være mærkbart i de kommende år. Der er således ingen tvivl om, at udviklingen går mod færre og større museer i Danmark. På nedenstående figur, der er hentet fra Kulturarvsstyrelsens hjemmeside, kan man sammenligne museumslandskabet i 2006 med det i 2010 og 2012. De orange markeringer på kortet til

Museumslandskabet 2006.

Museumslandskabet 2010-11.

højre viser museer, der har gennemført fusion mellem 2006 og 2010. Både Ringkøbing-Skjern Museum og Museet for Varde By og Omegn fremstår orange blandt de 12 nye, større museer. Men udviklingen stoppede ikke i 2010, og normen for et museums størrelse bevæger sig fortsat. På figuren til venstre er med blå markeringer angivet de nyeste fusioner fra 2010 og 2011. Den nyeste udvikling går mod museer, der dækker flere kommuner, hvor Museum Sønderjylland var den første og stadig den største. Men Østfyns Museer, der dækker

Kerteminde og Nyborg kommuner og Museum Østjylland, der dækker Randers, Norddjurs og Syddjurs kommuner er kommet til inden for de seneste år. Og lige nu undersøges det, om de vestsjællandske museer fra Odsherred i nord til Næstved i syd kan finde sammen i en fusion.

Mens det statslige ønske om større museumsenheder er tydeligt, savner man en vision om, hvilken rolle museerne skal spille i fremtiden. Vi har en forventning om, at kravene til forskning og formidling vil øges fremover. Forskningen vil

formodentlig komme til at spille en større rolle i de kommende kvalitetsvurderinger fra Kulturarvsstyrelsen, og helt konkret kan det forventes, at der vil blive stillet eksplicitte og strammere krav til museer, der fremover ønsker at oppebære retten til at udføre arkæologiske udgravninger. Det vil formodentlig gælde både for forskningen og formidlingen.

Udfordringerne

Men præcis disse krav er jo også centrale i vores egne ønsker til fremtiden: Vi ved godt, at vores forskning skal løftes. Og vi ved godt, at formidlingen fortsat skal udvikles og forbedres, hvis vi også i fremtiden skal kunne tiltrække et stort publikum. Men vi ønsker ikke blot at forske for vores fagfællers skyld: vi vil meget gerne gøre forskningen anvendelig for vores kommuner, og bruge forskningen direkte i formidlingen for vores publikum.

I forhold til mange andre museer i Danmark har vores to museer det fælles vilkår, at vi skaber en meget stor del af vores økonomi gennem vores besøgende. Vi har tilsammen nu mere end 220.000 besøgende om året, men vi mener at vi sammen har et potentiale på den anden side af 300.000.

Vi er ikke i tvivl om, at vi bedre kan løfte vores forskningsforpligtelse i fællesskab end hver for sig. Det vil nemlig kræve frikøb af medarbejdere, hvis vores forskning skal løftes. Og det vil blive lettere, hvis vi kan dele opgaverne mellem os og måske dække funktioner ind for hinanden. Vi

også blive mere attraktive samarbejdspartnere for universiteterne ved at blive større, idet vi så kan dække flere kompetencer sammen. Og endelig håber vi i fællesskab at kunne trække flere opgaver til vores museer – som fx tilsynet med de fredede fortidsminder og måske tilsyn med fredede og bevarelsværdige bygninger, ligesom vi bedre vil kunne påtage os projektopgaver for kommunerne.

Vi er heller ikke i tvivl om, at formuleringen af de Vestjyske Supertemaer, er en god fælles paraply at udvikle både forsknings- og formidlingsprojekter under. Vi har også en fælles interesse i at udvikle brandet Levende Historie, så det kan blive endnu stærkere og styrke vores fælles formidling. Ligesom vi har en fælles udfordring i at tiltrække og fastholde de gode medarbejdere herovre, længst mod vest. Vi tror på, at vi i fællesskab kan gøre arbejdspladserne endnu mere attraktive.

Samtidig har begge museer gode og tætte bånd til deres respektive kommuner og til de museumsforeninger, der er den folkelige forankring af museerne. Disse bånd er vigtige og skal sikres også i fremtiden. Skabelsen af større og større enheder kan nogle gange have den modsatte virkning. Derfor skal alle inddrages i en sådan proces.

Det er altså klart, at vi er nået til et punkt, hvor vi skal vælge, hvilken af flere mulige retninger, vores samarbejde skal tage fremover. Hvor tætte ønsker vi at være? Hvilke forpligtelser kan vi lægge på hinanden? Og hvad bliver konsekvenserne?

Modeller for fremtidens samarbejde

Som vi ser det, tegner der sig tre forskellige, mulige retninger på nuværende tidspunkt. Den første kan beskrives som fortsat at samarbejde fra sag til sag. Det er den model samarbejdet er indledt på, da vi begyndte at plukke lavthængende frugter. Og den model har haft den store fordel, at vi kun har taget projekter op, som begge museer har kunnet se en fordel i. Den har også betydet, at en del idéer har fået lov at ligge, fordi de ikke lige fandt plads i de travle kalendere på de to museer. Modellen har endvidere den fordel, at vi forholdsvis hurtigt kan afbryde samarbejdet igen. Der er ingen formelle bånd, der er mere forpligtende, end det enkelte projekt, hvad enten det hedder fælles årbog, fælles brochurer eller et fælles formidlingsprojekt. Men det er nok også den største ulempe ved denne model. Vi mangler nu en fælles vision for samarbejdet. Og vi mangler nogle mere langsigtede mål og midler, der kan drive en udvikling frem i den retning, vi gerne vil. Vi må også forvente, at det vil kræve et mere formelt, tæt samarbejde at fastholde det arkæologiske arbejde på vore museer, hvis intentionerne i museumsudredningen føres ud i praksis.

Den anden samarbejdsform ligger i den modsatte ende af skalaen. Det er nemlig en egentlig fusion. Der er næppe tvivl om, at det er den model, Kulturarvsstyrelsen gerne ser. Det var i hvert fald, hvad de gav udtryk for på møder med de to museers bestyrelser og de kommunale forvaltninger i efteråret 2011. Og der er heller ingen tvivl om, at mange

opgaver ville kunne løses lige så godt eller måske endda bedre i én fælles virksomhed, end de kan i to selvstændige. Men der er også en række ulemper forbundet med en fusion. Af de oplagte kan nævnes båndene til de enkelte museumsforeninger og til primærkommunerne. Kort afstand fra borger til museum eller fra kommunal forvaltning til museum er afgørende for det gode, tætte samarbejde. Og fusioner kræver rigtig mange ressourcer, uden at man altid kan være sikker på investeringernes rentabilitet.

En tredje vej mellem de to yderpunkter, er en fælles overbygning for de to museer. Vi valgte allerede i sidste års årbog at navngive samarbejdet "Museum Vestjylland", netop for at skabe en fælles identitet for at sikre den pondus, vi også gerne vil have. Og dette fælles "navn" eller "brand" kunne sagtens udbygges, for at skabe mulighed for et endnu tættere, og mere strategisk styret samarbejde. Man kunne således forestille sig, at en fælles arkæologisk enhed blev placeret under denne fælles paraply. En enhed, der også kunne løse tilsynet med de fredede fortidsminder i de to kommuner. En fælles markedsføringsafdeling ville også være oplagt. Fælles forsknings- og formidlingsprojekter hører naturligt hjemme her. Måske et fælles forlag? Og måske kunne man endda forestille sig at et fælles bogholderi ville være en rationel løsning for fremtidens to museer. Der er givetvis flere funktioner, der med fordel kunne placeres under den fælles paraply, og et spørgsmål vil hurtigt melde sig: Hvad er fordelene, ved denne model i forhold til fusionsmodellen?

Efter vores mening er der én væsentlig: Med to selvstændige museer vil kontakten til museumsforeningerne og kommunerne bedst kunne bevares og styrkes. Til gengæld ville paraplyorganisationen netop kunne få den pondus og den styrke, der både kunne løse en række opgaver bedre indadtil og give slagkraft udadtil. Og ulemperne? Det er klart, at de to museer vil afgive selvbestemmelse i forhold til de projekter og emner, der ligger under den fælles overbygning. Og lige så klart, at der skal tænkes grundigt over en struktur i denne overbygning, der på én gang sikrer forankring i de to museer og beslutningsdygtighed.

Konklusion 2012

Da samarbejdet mellem vore to museer blev beskrevet i årbogen sidste år, var det stadig nyt, og meget var uvist. Med fare for at være ubeskedne og uvestjyske, må vi konstatere, at vi er kommet rigtigt langt med vores samarbejde på små to år. Også meget længere, end vi havde forestillet os, da vi indledte det. Vi er nu skrevet så grundigt ind i hinandens fire-årsplaner, og er så grundigt vævet ind i hinandens daglige arbejde, at nye projekter naturligt tænkes som samarbejdsprojekter før de tænkes som individuelle. Det er godt og glædeligt, at samarbejdet har kunnet etableres så forholdsvis gnidningsfrit. Det beviser for os, at ideen var rigtig,

og tiden var moden. Men vi er også kommet til den tærskel, hvor vi skal beslutte, hvor vi skal hen med samarbejdet og med de to museer.

Vi har brug for at skabe en ramme, indenfor hvilken samarbejdet og museerne kan udvikle sig i de kommende år. Vi ser gerne, at denne ramme bliver en overbygning til de to museer, et "Museum Vestjylland – Levende Historie", hvor netop vores mange udstillingssteder, spredt ud i de to kommuner, og vores fokus på mennesker og landskab i Vestjylland bliver skelet og hjerteblod. Og hvor målet er at bygge videre på de kvaliteter, de to museer besidder, for at bringe dem ind i en fremtid, der stiller nye og større krav.

Forfatterne kan kontaktes på:

Kim Clausen: kc@levendehistorie.dk

Claus Kjeld Jensen: ckj@vardemuseum.dk

Noter

1. Interesserede læsere kan se mere om økomuseet som den væsentlige inspiration for Ringkøbing Skjern Museums udvikling i Kim Clausen mfl.: *Vestjyllands Økomuseum. Landskab, kultur og turisme. Forslag til udvikling af et økomuseum i Skjern og Egvad kommuner*. Skjern 1990 og i Kim Clausen: "Ti år med økomuseet – Vestjyllands Økomuseum – et selvbestaltet kulturforsøg. FRAM 1998.

